

MUSEOVIRASTON MERIHISTORIAN TOIMISTON TUTKIMUSLEIRI
DRAGSFJÄRDIN PURUNPÄÄSSÄ 1.-4. 10 1987

Kaivauspäiväkirja

TAUSTAA

Turkulaiset urheilusukeltajat, faktori Erkki Metsävuori ja vahtimestari Lauri Ljungqvist olivat kuluvan vuoden kesäkuun 28. päivänä sukellusretkellä koulutettavan sukellusryhmän kanssa Saaristomeren alueella. Erkki Metsävuori oli kirjoittanut Turun Sanomiin merihistoriallisesti mielenkiintoisten saaristokohteitten historiikkejä ja tällä perusteella sukeltajat valitsivat mm. Dragsfjärdin kunnan alueella sijaitsevan Purunpään Jungfrusundet-nimisen vesialueen sukelluskohteekseen.

Purunpään niemen uloimman kärjen kohdalta (Krogarudden) löytyi sukellusten yhteydessä ns. vendiläistä keramiikkaa oleva ruuku sekä myöhemmin kesällä suoritettujen sukellusten yhteydessä useita keskiaikaista punasavikeramiikkaa olevia astioita sekä myöhempää punasavikeramiikkaa olevia astioita ja astian palasia.

Jo ensimmäisellä, 28. kesäkuuta, sukelluskerralla löytyivät kahden hyllyn jäännökset, joista Krogaruddenin rannassa olevaa sukeltajat nimittävät numerolla 1 ja toista Oxholmenin saaren ja Krogaruddenin niemen väliseen salmeen jäävää numerolla 2.

Purunpään alueen löytöjen julkisuudessa aikaansaaman suuren kohun vuoksi museovirasto päätti syyskuussa tutkia hyllyn n:o 2 Turun maakuntamuseon avustamana. Tutkimukset aloitettiin 1.10. ja lopetettiin 4. 10. Työssä avustivat hyllyn löytäneet urheilusukeltajat.

YLEISTÄ KOHTEESTA

Kohde sijaitsee Dragsfjärdin kunnassa Purunpään kylään kuuluvan Oxholman saaren ja ns. Krogaruddenin niemen välissä:

PK 1034 10, X 666332 - 27° - y 324343 ja z 4 - 5 m mpa.

Hylyn kölilinja on luode-kaakko -suuntainen. Aluksen jäännökset ovat mudan peittämät. Kaaripuiden päät näkyvät mudan keskeltä. Aluksen keskikohdalla arvioitu mutapeite oli 60 cm:n paksuinen. Alustavissa mittauksissa aluksen pituudeksi saatiin 12,8 m ja leveydeksi viitisen metriä. Alus makasi toiselle kyljelleen kallistuneena.

Kaaripuiden lukumääräksi laskettiin 31-33 kaarta, joiden leveys 20-25 cm ja paksuus 10 cm. Kaarissa näkyi joitakin puuvaarna-liitoksia.

KAIVAUSLEIRIN ORGANISAATIO

Kaivausleirin organisaatiosta vastasivat Museoviraston merihistorian toimisto ja Turun maakuntamuseo/Turun merenkulkumuseo. Leirille osallistuivat hylyn löytäneet vapaaehtoiset urheilusukeltajat: turkulaiset Lauri Ljungqvist, Martti Tähtinen, Erkki Metsävuori, Juha Virtanen, Pirjo Saarinen ja helsinkiläiset Hannu Konttinen ja Juha Rajala. Leirin johtajana toimi Juhani v. Grönhagen ja kirjurina Ulla Kallberg (TMM).

MAJOITTUMINEN

Leiriläisten majoituspaikaksi ja huoltoalukseksi vuokrattiin Martti Tähtisen omistama m/s Eila. Leiriläiset käyttivät majoittumiseensa yksityisveineitään.

LEIRIN PYSTYTTÄMINEN

Kaivausleirin rakentaminen alkoi Turussa Turun Läntisen telakan alueella, missä kaivauksilla käytetty lautta rakennettiin. Kaivauksilla käytetty kalusto ja lautta hinattiin 30.9. 1987 Dragsfjärdiin tutkialuksella. Mukana seurasivat myös Martti Tähtinen, Juha Virtanen ja Ulla Kallberg. Pirjo Saarinen ja Lauri Ljungqvist tulivat samana iltana omalla veneellään. Martti Tähtinen palasi Turkuun Erkki Metsävuoren kyydissä. Metsävuori haki Tähtisen Lövästä n. klo 22.30.

1. kaivauspäivä: 1. 10. 1987:

Ensimmäisenä leiripäivänä poijutettiin kohde siten, että oletetun perän ja oletetun keulan kohdalle asetettiin poijut. Kaivauslautta sijoitettiin poijujen väliin ja pumppauskalusto asetettiin siten, että pumppaus voitiin aloittaa hyllyn luoteispäästä ja poistoputki oli hyllyn itäpuolella.

Juhani v. Grönhagen haettiin Lövön lauttarannasta 9.45. Hänen mukanaan tuli turkulainen radiotoimittaja Richard Thölix paikalle.

Juhani v. Grönhagen merkitsi hyllyn, kuten se työkartassa on nähtävissä. Tarkastuskäierroksen jälkeen oletettiin, että hyllyn keula on luoteeseen ja perä kaakkoon. Selkähköysi vedettiin sen mukaisesti (kuvassa K1-K5). Oletetun nollakaaren kohdalle vedettiin poikkiköysi. Kaaripuiden päät merkittiin numeroin (S1-S5 ja B1-B5). Sukellettaessa selkähköysi kääntyi ja numeroinnista tuli epälooginen: keulassa on suurin numero ja perässä pienin.

Hylky kuvattiin merkitsemisen jälkeen. Tarkastelun yhteydessä todettiin, että alus on mahdollisesti limisaumainen, ehkä kannelinen ja sen perässä olevat polvet ovat hyvin jyrkkäkulmaiset. Kansipolvien yläpuoli oli suhteessa alapuoleen pietämpi ja viittasi siihen, että aluksessa olisi ollut kansi tai jonkinlainen kate.

Pumppaus aloitettiin klo 16.00 keulasta (K5) kölin ulkopuolelta. Pumppausjätteen mukana tuli puusilppua, liitupiipun varren pätkä, puunappi, nahan pala, triiviä ja luita. Toisen pumppaustunnin aikana saatiin kölin pää paljastetuksi kölin pää ja otettiin puunäytteet laudoituksesta ja kaarista.

Kaivaukset jouduttiin keskeyttämään kun aurinko laski ja valo väheni. Toimittaja Thölix vietiin Lövön lauttarantaan.

2. kaivauspäivä 2. 10. 1987

Koska kohde sijaitsi matalassa vedessä, kaivausten johtaja totesi, että jokainen sukeltaja voi sukeltaa kolme kertaa kaivauspäivän kuluessa ja olla kerralla noin tunnin verran vedessä.

Pumppausta jatkettiin kölilinjaa pitkin (K5 -eteenpäin).

Pumppausjätteen mukana tuli pintaan puunsäleitä, luuta, pähkinänkuoria, puuvaarnaa ja triiviä.

Kaivaus eteni kölilinjaa (K5) ja paapuurin reunaa (B1-B3 -välissä). Kun em. alue oli saatu paljastettua, päätettiin siirtyä kaivamaan aluksen oletettua peräpuolta. Peräpäässä kaivaus eteni kölilinjaa siten, että ruutu B5 saatiin paljastettua.

Todettiin, että aluksen tiivistämiseen on käytetty lehmän tai muun eläimen karvalla jatkettua triiviä. Alus makaa pohjassa tyyrpuurin puoleisella kyljellään. Sen päälle on pudonnut paapuurin puoleinen kylki. Aluksen köli on veistetty yhdestä puusta. Kölin yläpuoli on kuorimaton. Keulassa pohjapalkkien ja kölin väliin jää selvä rako. Aluksessa on ollut hyvin syvä pohjakaivo. Kokonaisuutena alus on ollut hyvin vankasti rakennettu, siinä on jyrkät kaaret ja tukevat polvet. Kaaripuiden liitoksissa on käytetty puuvaarvoja (mm. vaarvoja, joihin on laitettu kiila irtaantumisen estämiseksi) ja triivissä olevista rei'istä päätellen laudoitus on niitattu tai naulattu poikkileikkaukseltaan nelikulmaisina rautaniitein tai nau-loin.

Aluksen perää kaivettaessa saatiin pumppausjätteen mukana esiin liitupiipun varren pala ja epämääräinen liitupalanen. Jätteen mukana tuli ylös myös lyijylevy, jonka toisessa reunassa on neliönmuotoinen reikä.

Aluksen kaivauksissa todettiin, että kaaripuiden ja laudoituksen välissä on tuhta.

Aluksen peräpuolelta saatiin ylös myös luusilppua. Perästä otettiin puunäyte.

Martti Tähtinen ja Erkki Metsävuori saapuivat kaivausleirille n. klo 19.00.

3. kaivauspäivä 3. 10. 1987:

Hannu Konttinen ja Juha Rajala saapuivat leirille n. 8.30.

Kolmannen kaivauspäivän tavoitteita oli paljastaa aluksen köli kokonaan ja selvittää oletetun maston paikka. Kaivaus aloitettiin aluksen peräpuolelta, missä edettiin tyyrpuurin reunaa nollakaarta (S3) kohti. Nollakaaren kohdalta löytyi aluksen pumpun puinen putki, jonka todettiin olevan halki molemmista päistään. Myöhemmin illalla löydettiin ns. pääkalloplokki (ajoitus 1300-1650). Aluksen laudoituksessa havaittiin naulan tai niitinreikiä, joiden poikkileikkaus oli nelikulmainen.

Kaivausta yritettiin jatkaa auringon laskettua, mutta se osoit-
tautui keinovalossa hankalaksi. Kaivauspäivän pituudeksi tuli
yli 12 tuntia.

Pirjo Saarinen ja Lauri Ljungqvist sukelsivat vielä kaivausten lo-
puksi Bredvikin lahteen päin ja löysivät ns. vendiläistä keramiik-
kaa olevan ruukun, joka oli täynnä mutaa. Ruukun sisusta päätet-
tiin tyhjentää vasta museossa Turussa.

4. kaivauspäivä 4. 10. 1987:

Päätettiin, että Hannu Konttiselle annetaan työrauha aamupäivällä.
Martti Tähtinen ja Erkki Metsävuori videokuvasivat hylyn. Kaivauk-
sia jatkettiin iltapäivällä. Kaivausalueena oli tyyrpuurin puolen
ruudut S2-S4. Ruutuja kaivettaessa saatiin kaivausjätteen mukana
esiin hiiltä ja kaivaja löysi harmaan (määrittämätön kivilaji)
luonnonkivipaaden. Piirtäjä kutsuttiin paikalle. Kirjuri lähti
tukialukselle syömään.

Piirtäjänä toiminut Hannu Konttinen sukelsi rekisteröimään olete-
tun liesikiven paikkaa, mutta palasi heti pintaan kivi mukanaan
rekisteröimättä sen sijaintia. Kun häneltä kysyttiin syytä tähän,
hän totesi, että kivi ei voinut olla kokonsa vuoksi liesikivi.
Kivi puuttuu hänen kaivauskartastaan (julkaistu teoksessa Tietoa
syvyyksistä. Hylkytutkimuksen opas/H.Konttinen, J. Grönhagen.
Helsinki 1988,147). Kyseisessä kartassa on myös tyyrpuurin ja paa-
puurin puolet vaihtaneet paikkaa. Perusteena tälle lienee se, että
kaivauksen kuluessa alettiin epäillä aluksen keulan mahdollisesti
olevankin kaakkoon eikä luoteeseen.

Kaivaukset päättyivät klo 16. Leiri purettiin ja kaivauslautta
hinattiin Oxholman saaren rantaan, minne se peitettiin talvisäi-
lytystä varten. Lauri Ljungqvist vei Grönhagenin, Konttisen ja
Rajalan Lövön lauttarantaan ja m/s Eila otti kurssin kohti Turkua,
minne saavuttiin noin 21.30. Kaivauslöydöt kuljetettiin Turun
merenkulkumuseoon, mistä ne myöhemmin siirrettiin Museovirastoon
Hylkysaaren konservointilaitokselle.

LÖYDÖT

1. Luulöydöt

Kaivaukselta esiin saatu luuaines analysoitiin Tukholmassa, Osteologisessa tutkimuslaboratoriossa. Raportti oheisena.

Ruutu K1	18 g
K2	30 g
K2	154 g
K4	16 g
K4	148 g
K5	116 g
K7 (=K5)	6 g
K7 (=K5)	4 g
S4	10 g
S4	136 g
B (keula)	2 g
B (perä)	4 g
B (perä)	202 g
K1	4 g

Aikaisemmin kesällä ns. vendiläisen ruukun lähistöltä löytyi luu, jonka paino oli märkänä 38 g
14.11. sukeltajat toivat kaksi luunäytettä, joiden painot märkänä olivat 146 g ja 30 g.

2. Puunäytteet:

Näytteet keulasta ja perästä (K5 ja K1)

S4 puutappeja (halk. n. 30 mm); puunäyte, jossa niitinreikiä

K1 puutapin kappale (halk. 45 mm)

K1 pyöreä puutappi, pituus 145 mm, halk. 30 mm

S -K4 puunäyte

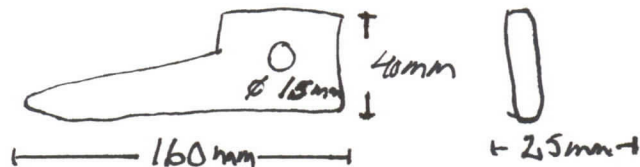
K4-K5 puuvaarna, pituus 85 mm, halkaisija 30 mm

K4 puuvaarna, pituus 95 mm, halk. 28 mm

K4-K5 puuvaarna, pituus 70 mm, halk. 38 mm

K5 puunäyte

B5 kaarien välissä puuesine (ks. piirros)

S4 puulautasen puolikas, halkaisija 180 mm, säde 95 mm

S4 pääkalloploki 170 x 105 x 38 mm; reikien halkaisijat
28-30 mm.

Em. lisäksi löytyi pähkinöitä ja käpyjä.

3. Triivinäytteet:

K7 = K5 pikeä ja triiviä

K1 tervatriiviä

S4 triiviä

K1 triiviä

4. Keittokivi

S2-S4

5. Muut löydöt

nahkaa, suikale ruutu K5 ja K4

parkkia tai nahkaa K5

lyijylevy K4

liitupiipun varren paloja K5 (steevin ulkopuolelta), K4 ja K2-K3

liitupiipun pala S4

Liitupiipun varren kappaleita K1 ja S4

köysinäyte K2

kaakelin kappale K5 (steevin ulkopuolelta)

puunappi K5 (steevin ulkopuolelta)

Turussa 31. 12. 1987

Ulla Kallberg, tutkija

Turun maakuntamuseo/Merenkulkumuseo
Kalastajankatu 4
20100 Turku

Puhelin 921 - 337 140